

Art, mites i musees

MIREIA ROSICH

EL 'GRAND TOUR', A LA VILANOVINA

El riu Arno al Pont de la Santíssima Trinitat. Giuseppe Zocchi (1741).

Quan vaig ser a Pompeia per primer cop, confesso que aquella extensa trama urbana sota el Vesuvi em va impressionar

Malgrat que som conscients que la massificació li treu poesia a tot, hi ha un anhel que ens empeny a continuar visitant els llocs que en el nostre imaginari són "petites meques", assumint el risc de trobar-nos multituds sorolloses. La meua segona visita a Pompeia encara em va agradar més. Era un matí de febrer amb un cel molt net i vam entrar molt d'hora en un fòrum solitari, un miracle. Quan el sol es va enlairar podíem anar a cos de camisa en ple hivern. Les bondats del Mediterrani devien complaure també els habitants de l'antiguitat. Mary Beard, la popular historiadora britànica, afirma que hi ha moltes Pompeies. La que visitem els turistes d'avui, la dels romàntics del segle XIX, la d'uns dies abans de l'esclat del volcà, la d'un segle abans de l'erupció. I són totes molt diferents. Quan un hi entra, no pot deixar d'imaginar-se tots aquells grans autors, avui noms de la literatura universal, que van comprendre's en contemplar-ho: Goethe, Schiller...

Nàpols i Pompeia eren parada obligada del conegut *Grand Tour* que emprènien els joves afortunats de classe alta –la majoria, homes– com a viatge d'estudis (durant el segle XVIII i començament del XIX, principalment). Doncs resulta que també hi havia un senyor de les nostres terres que va ser un dels primers catalans a fer de *tourista* en aquest Tour, el vilanoví Josep Anton de Cabanyes i Ballester (1797-1852). Ens ho explica amb tot detall el professor de la Universitat de Girona Francesc Miralpeix, en un llibre de recent aparició: *El Grand Tour de Josep Anton de Cabanyes i Ballester (1797-1852). Viatges i afició col·leccionista a la llum d'Europa*. Un personatge interessantíssim que va veure món i va saber reunir una col·lecció, guiat per aquells que havien relatat la seva experiència, com Stendhal o l'abans esmentat Goethe.

El seu periple personal va quedar registrat en un petit carnet de viatges –el gran mapa del tresor que ha permès dur a terme aquest estudi– on es pot resseguir el seu pas per Anglaterra, els Països Baixos, França, Suïssa i Itàlia. Va tenir la paciència i l'encert d'anotar les seves experiències i això ha permès al Dr. Miralpeix, i ara, a tots els lectors, anar de la seva mà per tot l'itinerari d'aquest viatge de descobriments –iniciàtic, en podríem dir. Tot i que era molt habitual entre membres de famílies benestants d'Anglaterra o d'Alemanya,

no ho era pas tant en les nostres latituds, d'aquí la rellevància d'aquest estudi.

El nostre protagonista, definit en el llibre com un "català afrancesat i de tendència liberal", vetllava en tot moment pel bon curs dels seus negocis mentre viatjava, però tenia prou sensibilitat per interessar-se a saber més, a aprendre, a conèixer i a gaudir, allà on anava, de les meravelles que es trobava pel camí. En el periple es forjava també el gust, s'esmolava la mirada, s'afinava el criteri. Prova d'aquesta acurada educació és la magnífica biblioteca que va aplegar i la col·lecció de pintura que tenim la fortuna de contemplar a la Masia d'en Cabanyes, amb obres de l'escola italiana, francesa o flamenca. La seva formació era francòfona i holandesa i, com a bon humanista, llegia també els clàssics grecs i romans, excel·lents companys de viatge per endinsar-se en el passat de la geografia italiana.

La ruta de Josep Anton de Cabanyes

En les descripcions del carnet es pot copsar que l'art era una de les seves passions i en la seva biblioteca hi figuraven també moltes guies de museus i col·leccions. Tot i que el viatge s'inicia abans en estades a altres països, podem concretar que comença la seva ruta italiana pel nord, entrant des dels Alps pel Piemont. En la parada a Milà sabem que visita, entre altres coses, la catedral,

Biblioteca romàntic
de la Masia d'en Cabanyes
(Vilanova i la Geltrú)

Retrat de Josep Anton de Cabanyes i Ballester,
de Pelegrí Clavé (atribuït).

el Palau Reial, la biblioteca ambrosiana, la pinacoteca Brera, el conegut teatre de La Scala i el refectori de Santa Maria delle Grazie, per contemplar la pintura mural del Sant Sopar, de Leonardo da Vinci, un *capolavoro* del Renaixement. En la seva estada a Florència, ciutat per la qual manifesta una especial predilecció, entra a la Tribuna dels Uffizi i contempla obres molt del gust de l'època, com la Venus de Mèdici, que considera de les millors

— “ —

Si us endinseu en la lectura, visitareu tota una colla de ciutats seguint les petjades del Sr. Cabanyes: Torí, Brescia, Verona, Vicenza, Pàdua, Venècia, Ferrara, Bolonya, Perugia, Portici...

Mireia Rosich

— ” —

que ha vist. Esmenta les escultures de Donatello, Cellini i Giambologna de la Loggia della Signoria, les portes del baptisteri de Ghiberti o la Madonna della Seggiola, de Rafael, al Palau Pitti. A Roma queda fascinat amb les esplendoroses ruïnes del passat. Aquí no puc evitar que em vingui al cap el retrat de Goethe que va fer Tischbein (1787) a la *campagna* romana, on se'l veu ajagut i cobert per una llarga capa blanca, amb la mirada perduda, envoltat de troballes arqueològiques i amb restes d'edificis de l'antiguitat en l'horitzó llunyà. Roma encisava i encisa.

Erupció del Vesuvi el 1820

De Nàpols, curiosament, Josep Anton en destaca el soroll i el carisma de la gent, confessió personal que ens pot provocar a tots els lectors un somriure espontani. Des d'allà visità Pompeia i Herculà, aquestes ciutats catapultades sota les cendres on va vanagloriar-se d'haver-hi estat. Curiosament, va ser retingut a Nàpols per un fet insòlit: l'erupció del Vesuvi de final de setembre de 1820, talment com si la història es repetís. El professor Miralpeix ens contextualitza harmònicament cada pas amb referències del moment, amb llibres apareguts, l'estat dels monuments, la situació política, la reproducció d'obres d'art que ens il·lustren determinats

passatges, o els paral·lelismes amb altres viatgers rellevants –com, per exemple, el pintor anglès William Turner que, amb poc temps de diferència, arriba fins i tot a allotjar-se en algun dels hotels escollits per Josep Anton de Cabanyes.

Si us endinseu en la lectura, visitareu tota una colla de ciutats seguint les petjades del Sr. Cabanyes: Torí, Brescia, Verona, Vicenza, Pàdua, Venècia, Ferrara, Bolonya, Perugia, Portici... Sembla que la seva intenció inicial era continuar el Tour per Grècia, però finalment va retornar, desferent camí cap al nord, passant per la costa francesa, i travessant La Jonquera fins a casa en una tartana dolenta.

Tot animant-vos a llegir aquesta petita joia acabada de sortir d'impremta, no voldria finalitzar l'article sense esmentar que també hi va haver dones –poques, és clar– que van fer el Tour. Una amiga em va regalar el llibre *Ladies of the Grand Tour*, que parla de dones angleses del XVIII que van aconseguir escapar de les limitacions socials per experimentar les meravelles –i les trampes– del viatge. Carregades amb baguls i acompanyades per personal de servei, el Tour esdevenia un ritu de pas del qual tornaven, segur, transformades.

Si aneu aviat a Itàlia o a Grècia, doneu una ullada als comentaris d'aquests i aquestes *touristes*: les seves sensacions us faran companyia ■